

quals són clars el missal *de pergamí* i el *Canticum gradum* o Llibre d'Hores, i probablement també, com veurem, el manuscrit amb les dues obres de Ramon Llull.

La compareixença de Joan de Llobera en contractes amb Lluís Borrassà, Jaume Cirera i Bernat de Puig, coneguda de fa un segle, juntament amb la hipòtesi del seu encàrrec de Llibre d'Hores, li han merescut un lloc preferent com a promotor dins el gòtic català²¹³, un fet que les altres actuacions seves no fan altra cosa que confirmar, eixamplar i diversificar. Com hem vist, el mercader Joan de Llobera tingué aquesta dimensió personal aplicada a obres amb destinacions diferents, però allò que encomanà per a l'Hospital d'en Llobera, com és el cas del Llibre d'Hores, ocupa un lloc molt preferent. Tot aquest seguit de notícies que tenim, esparses però molt singulars, que abracen arquitectura, pintura, escultura i diverses arts 'menors' i que cronològicament s'estenen al llarg de molts anys de la seva vida madura, ens esbossen bé un altre àmbit del perfil personal de Joan de Llobera. A tot això s'hi pot afegir, encara, que exercí d'obrer de Santa Maria del Mar, la seva parròquia de Barcelona²¹⁴. Fou un mercader i un home de negocis de primera línia amb una tirada artística i cultural molt remarcable. El seu entorn familiar i social, juntament amb el bagatge personal, el dugueren a tractar i contractar repetidament, pels seus encàrrecs personals o bé els d'altri, mestres d'obres, pintors, escultors, il·luminadors, ferrers i altres artífexs. La constant de tot allò en què sabem que, d'una manera o altra, intervingué és la seva altíssima qualitat. Joan de Llobera deixà sens dubte una forta petjada personal en el desplegament de tot el cicle constructiu i d'art que va viure Solsona durant els tres o quatre primers decennis del segle XV. Les notícies esparses conegudes de fa un segle permeteren incloure Solsona entremig dels centres de producció artística de la Catalunya del segle XV, més enllà de Barcelona²¹⁵, per l'activitat del pintor solsoní Pere Cirera, emmarcada en la d'autors menors, com hem vist (Vicenç Segalés, Francesc Feliu). Però aquella producció d'artífexs solsonins fou una part minsa dins la tan significativa i diversificada activitat artística desplegada a la vila, molt articulada entorn de l'Hospital d'en Llobera.

El Curial, Ausiàs March i els mercaders solsonins

Antoni Rubió i Lluch va publicar, l'any 1901, la primera edició de la novel·la *Curial e Güelfa* a partir de l'únic manuscrit conegut, que data de mitjan segle XV i havia estat identificat l'any 1876 per Manuel Milà i Fontanals. És ben sabut que *Curial e Güelfa* és una obra fonamental de la literatura catalana i que també té un valor excepcional dins el conjunt de la literatura romànica i medieval. El manuscrit és faltat del seu quadern inicial, en el qual representa que havia de constar la identitat de l'autor. Fou publicada com una obra anònima i encara avui ho continua essent, tot i que durant el segle XX, fins a l'actualitat, ha estat insistentment estudiada. S'han formulat, en aquest sentit, atribucions diverses i plantejat moltes hipòtesis, però sense arribar mai a l'establiment d'una autoria segura i generalment acceptada. Des del punt de mira, ben fonamental, de la llengua en què l'obra fou escrita, Germà Colón, que havia defensat una autoria valenciana, finalment ho posà en dubte²¹⁶.

Els autors de l'excel·lent darrera edició de *Curial e Güelfa* (2011), fent una síntesi de la tradició bibliogràfica secular, han proposat que l'autor "hauria pogut néixer pels volts de 1400" i que va

213 Joaquín Yarza Luaces: "Clientes y promotores en el marco del gótico catalán", dins *Catalonia. Arte gótico en los siglos XIV-XV. Museo del Prado. Del 22 de abril al 8 de junio de 1997*, Madrid: Fundación "la Caixa", Ministerio de Educación y Cultura, Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1997, p. 47-55.

214 Agustí Duran i Sanpere: "Un faristol de bronze a Santa Maria del Mar (1427)", dins *Per a la història de l'art a Barcelona. Glosses a documents dispersos*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1960, p. 61-63.

215 Eric Young: *Bartolomé Bermejo. The Great Hispano-Flemish Master*, Londres: Elek Books Limited, 1975, p. 82. També hi inclogué Cardona, sens dubte per l'obra de Pere Vall.

216 Germà Colón: "Curial e Güelfa: català o valencià?", dins Germà Colón: *Lexicografia, lèxic i crítica textual*, Castelló-Barcelona: Fundació Germà Colón Domènech-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011, p. 283-290.

escriure la novel·la “la segona meitat de la dècada dels anys quaranta del segle XV”, tot suggerint que “el millor que es pot fer amb les pèrdues irreparables és no insistir-hi”²¹⁷.

Més enllà de la identitat de l'autor, que certament és la més important, la lectura i l'estudi de l'obra inevitablement porta a qüestionar quina podria haver estat la d'alguns personatges de la novel·la que sembla completament que havien de ser reals i de l'entorn o bé de coneixença de l'autor. Al costat de personatges històrics, n'hi posà de contemporanis seus. És el que succeeix amb el mercader Jaume Perpunter, que compareix a la novel·la durant el captiveri de Curial a Tunis²¹⁸ ajudant-lo a endur-se el tresor de Faraig. El fragment és aquest:

“Berenguer coneixia alguns mercaders catalans e, entre els altres, parlà ab un qui havia nom en Jacme Perpunter, home molt bo e de gran veritat, natural de Solsona, emperò tenia casa en Barcelona”.

No és pas l'únic mercader català que trobem a la novel·la ni l'únic de qui s'hi parla elogiosament, però en aquest cas el detall tan concret i nítid que se'n dóna (“natural de Solsona, emperò tenia casa en Barcelona”) va fer que Ramon Miquel i Planas suggerís que Jaume Perpunter podria haver estat ben bé un amic de l'autor de la novel·la²¹⁹.

Quan Ramon Miquel i Planas va plantejar aquesta hipòtesi els mercaders solsonins de la primera meitat del segle XV eren gairebé totalment inèdits i desconeguts per la historiografia. Només Antoni de Campany, al diplomatarí de la seva magna obra sobre l'antic comerç barceloní, havia publicat algun document que hi fa alguna lleu referència nominal. Fou a partir de les acaballes dels anys seixanta que l'activitat tan intensa d'alguns mercaders solsonins establerts a Barcelona fou estudiada i publicada per Claude Carrère, Núria Coll Julià i Carme Batlle Gallart, una línia de recerca que ha tingut continuïtat amb estudis posteriors d'altres historiadors, també molt fonamentats en els arxius barcelonins²²⁰.

L'any 1984 Anton Espadaler publicà el seu estudi del *Curial e Güelfa*, que aportà la hipòtesi d'un entorn mercantil per a l'anònim autor de la novel·la, atesa la presència freqüent que hi té aquest estament i munió d'altres detalls que anirien en aquest mateix sentit. Proposà que Jaume Perpunter, el mercader solsoní tan finament cisellat a l'obra, podria ben bé amagar la identitat del seu autor. Entenia que “és factible sostenir que l'autor del *Curial* provenia” del Solsonès i n'emmarcà la seva historicitat podent recórrer a l'esment d'aquests estudis sobre el comerç barceloní de la primera meitat del segle XV i a la participació que hi tingueren alguns mercaders solsonins²²¹. “Ara només cal esperar que la riquesa documental de Solsona ens proporcioni algun dia alguna dada més exacta”, conclogué²²². No sabia, sens dubte, que els arxius solsonins no tenen riquesa de documents del segle XV sinó autèntica misèria, dissortadament²²³.

217 *Curial e Güelfa*. Edició crítica i comentada de Lola Badia i Jaume Turró. Barcelona: Quaderns Crema, 2011 (Sèrie gran; 26), p. 44, 43, 9.

218 *Ibidem*, p. 468-469. Algunes notícies sobre Tunis, els mercaders cristians que hi acudien i els captius esclavitzats, al primer quart del segle XV, a Anselm Turmeda: *Autobiografia i atac als partidaris de la creu*, introd. de Mikel de Epalza, Barcelona: Curial, 1978 (Clàssics Curial; 11).

219 *Curial e Güelfa*. Text del XVen segle reproduït novament del codex de la Biblioteca Nacional de Madrid per R. Miquel y Planas ab estudis del mateix y de Anfós Par, Barcelona: impremta de la “Casa Miquel-Rius”, 1932 (Biblioteca Catalana), p. 391-392/526.

220 Vegeu, *infra*, X. Bibliografia.

221 Anton Espadaler: *Una reina per a Curial*, Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema, 1984 (Assaig; 3), p. 117-129, 248.

222 Anton M. Espadaler: “Jaume Perpunter, mercader de Solsona, i l'anònim de la novel·la ‘Curial e Güelfa’”, *L'Afrau. Revista de llengua i literatura*, 4, Solsona, 1981, p. 28-31.

223 Sempre ha cridat l'atenció dels editors i estudiosos del *Curial e Güelfa* (Par, Riquer, etc.) que, quan s'hi fa referència al Cerimoniós o bé al rei En Jaume, sigui en llengua aragonesa, “don Pedro” i “don Jaime”. Hi han volgut llegir que és mostra de la valencianitat de l'autor, de la seva tirada aragonesa o bé del fet que un aragonès hauria estat el copista del manuscrit, i, en darrer terme, el caràcter poc principati de l'autor. Val a dir que en els documents solsonins del segle XV escrits en català era ben habitual que, quan es feia referència a les més altes potestats (l'abat, el comte), es recorregués als antropònims “don Hugo” (*supra*, notícia de la consagració de la capella de la Mare de Déu del Claustre l'any 1428), “don Pedro” o bé “don Jaime” (vegeu, per exemple, Ramon Planes i Albets: *L'Arxiu de la Ciutat de Solsona*, p. 140-141, escrits de més

L'autoria solsonina proposada per Espadaler roman enmig de l'abundosa bibliografia sobre la novel·la com una de les hipòtesis que han estat formulades, sense haver aconseguit una general acceptació. És el que succeeix, també, amb la hipòtesi o la pregunta posterior de Maria Teresa Ferrer i Mallol, centrada en Lluís Sescases. Aquest estudi, magnífic, no m'interessa pas de retreure'l aquí a fi de perseguir la identitat de l'autor del *Curial e Güelfa*, sinó perquè l'autora hi fa un repàs acurat dels personatges contemporanis de la novel·la. Naturalment, es fixa també en Jaume Perpunter. Troba aquest cognom a Barcelona (també n'he trobat algun en els protocols notariais barcelonins d'aquells anys), però no pas per a un mercader, i conclou que "podria ésser que Perpunter fos un nom inventat pensant en grans companyies mercantils com la dels Llobera o la dels Junyent, que sí eren originaris de Solsona", tot remetent als estudis de N. Coll Julià i Carme Batlle²²⁴.

La primera hipòtesi de M. T. Ferrer i Mallol és del tot correcta. El cognom Perpunter era completament inexistent a Solsona. No hi ha dubte que l'autor de la novel·la assignà un cognom fictici al mercader solsoní que coneixia i a qui va fer protagonista, a fi d'amagar-ne l'explícita identitat. Va recórrer a un cognom barceloní, amb el significat de qui fabrica i ven perpunts, és a dir, cosa de draps o robes, en darrer terme, amb un deix noble, perquè el perpunt era una peça de roba militar²²⁵. Casa amb el caràcter cavalleresc de la novel·la i hom pot pensar, d'altra banda, que l'aplicació d'aquest cognom al mercader no respongué pas a una tria impensada. *Curial e Güelfa* és una obra treballadíssima.

Més enllà d'aquest fàcil i definitiu aclariment del nom irreal, què puc dir, des de la introspecció històrica ara possible en l'entorn de provenença d'aquest mercader emmascarat pel novel·lista sota el nom de Jaume Perpunter? Miraré de pensar fonamentadament i no pas d'imaginar.

Més d'una centúria d'estudis del *Curial e Güelfa* no ha permès de saber-ne l'autor, però sí de tenir-ne un coneixement molt i molt aprofundit sobre munió d'aspectes tant o més fonamentals. Han confluït repetidament, generacionalment, en la seva anàlisi historiadors de la literatura, filòlegs, medievalistes, paleògrafs... La dimensió literària de l'obra és ja cosa molt afermada i també hi ha dades sobre la seva producció, d'interès a l'hora de mirar de dir alguna cosa de nou i de raonable sobre Jaume Perpunter, que també ho són. La datació força aproximada de la naixença de l'autor de la novel·la n'és una i la datació força aproximada de la seva redacció una altra. Són fonaments fermes sobre els quals es pot construir hipòtesis. D'altra banda, tota certesa d'informació significativa relacionada amb el contingut de l'obra que tinguem necessàriament ha d'acoblar-se amb aquests fonaments o és completament inversemblant que els pugui arribar a contradir, si és correcta. Podria fer-los més precisos, però no pas contradir-los.

Pel que fa a la naixença de l'autor, com he recollit, s'accepta que fou de la generació que encetà el segle XV, entorn de l'any 1400. Quant a la redacció de la novel·la, com també he dit, els darrers editors han proposat "la segona meitat de la dècada dels anys quaranta del segle XV". Anar gaire més enllà, totalment descartat, i hi ha el límit extrem clar de la presa de Constantinoble (1453). En canvi, reduir-ne un xic els anys ha estat més acceptat. Una síntesi també recent sobre aquest aspecte ha proposat "la dècada 1430-1440"²²⁶ i un altre, especialment atent a la llengua, entre

avançada la mateixa centúria); ADS, *Capítol*, 74, *Hic incipiunt ordinaciones seu capitula Confratrie Sanctissime Trinitatis...* (1390-s. XV), f. 8v: "Lo senyor don Pedro de Cardona".

224 Maria Teresa Ferrer i Mallol: "Fou Lluís Sescases l'autor de "Curial e Güelfa"? El nord d'Àfrica en la narrativa del segle XV", dins *La novel·la de Martorell i l'Europa del segle XV*, vol. I, València: Institució Alfons el Magnànim, 2011, p. 59-142 (79-80).

225 Isidra Maranges i Prat: *La indumentària civil catalana. Segles XIII-XV*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1991, p. 7-8. De tota manera, més enllà d'aquesta dedicació estrictament etimològica, a Solsona els perpuntes de mitjan segle XIV també es dedicaven o podien dedicar a arquejar la llana (Ramon Planes i Albets: *L'Arxiu de la Ciutat de Solsona*, p. 229) i, a València, l'any 1407, un perpunter feia penons de trompetes i cornamuses (Lluís Tolosa, Ximo Company i Joan Aliaga: *Documents de la pintura valenciana medieval i moderna*, III (1421-1425), València: Universitat de València, 2011, p. 163).

226 Isabel Grifoll: "Reflexions històriques i culturals a propòsit de la datació de la novel·la", dins Antoni Ferrando Francés (ed.): *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa, novel·la cavalleresca anònima del segle XV en llengua catalana*, vol. I, Amsterdam-Philadelphia: Johns Benjamin Publishing Company, 2012, p. 93.

1438 i 1445, aproximadament²²⁷. Antoni Ferrando i Francés, en una nova revisió seva d'enguany, ha considerat que la novel·la era "probablement ja acabada a mitjans de la dècada dels quaranta del segle XV"²²⁸. Els anys quaranta són, ara mateix, els més consolidats per la crítica. L'escriptor es movia entre la quarantena i la cinquantena quan va escriure *Curial e Güelfa*.

Acarant l'autor amb els mercaders solsonins, és palès que era de la generació dels fills de Joan de Llobera i de Joan de Junyent i de Llobera. El primer havia nascut a Solsona cap al 1370. Hi exercí de mercader al costat del seu pare Bartomeu de Llobera i es va casar amb Beatriu Garró, filla del mercader Pere Garró, senyor dels castells de Vallferosa i Terrassola. El seu fill i hereu Joan de Llobera i Garró va néixer a Solsona cap a l'any 1396. L'any 1401 morí Bartomeu de Llobera i potser aquest traspàs afavorí que el seu fill Joan de Llobera s'establís a Barcelona, on llogà (1405) una casa del carrer de Montcada i més endavant (1421) en tingué una de pròpia al carrer dels Banys Vells, on va viure fins al seu traspàs²²⁹. Joan de Junyent i de Llobera potser tenia alguns anys més que Joan de Llobera. Hem vist que Ramon de Llobera el nomenà marmessor (1388) i sabem que l'any 1397 ja vivia a Barcelona. El 1396, vidu i amb una filla, s'hi havia casat amb Maria Burguès²³⁰. L'hereu i els altres fills d'aquest seu segon matrimoni també foren de la generació del seu parent i soci Joan de Llobera. Pocs anys de diferència es deurien portar uns i altres.

Els negocis comercials que Joan de Llobera i Joan de Junyent i de Llobera tingueren junts a Barcelona, amb alguns altres mercaders i drapers sovint també solsonins, els aixecaren a partir de l'any 1400 i sempre més hi van tenir la seva estada familiar i més habitual. Eren solsonins establerts a Barcelona que a Solsona conservaven família i interessos, hi continuaven fent negocis i, a més, també la marmessoria de Francesca de Llobera i l'Hospital d'en Llobera contribuï a manteniment d'aquests lligams. Els seus fills, en canvi, pujaren totalment barcelonins. Joan de Llobera i Garró, com s'ha dit, havia nascut a Solsona, però a partir dels cinc o sis anys va viure a Barcelona.

Com va escriure Carme Batlle, a l'hora d'explicar la participació dels Llobera en els afers municipals barcelonins, la generació següent fou plenament barcelonina: "Els negocis acapararen tota l'atenció d'aquests mercaders i no els restà molt de temps lliure per a dedicar-se a la política municipal de Barcelona, pels problemes de la qual no se sentien atrets arran del seu origen solsoní. Al principi, pogué ser així, però la segona generació fou ja plenament barcelonina i per això mateix s'interessà pels assumptes de la comunitat"²³¹.

Joan de Llobera i Garró i Joan de Junyent i Burguès no es pot dubtar que es deurien sentir completament barcelonins i tampoc que, als ulls dels seus coetanis, també ho eren. Amb tota lògica, és entre la generació dels seus pares on hem d'anar a buscar en Jaume Perpunter perquè només a ells els era d'aplicació coherent allò de "natural de Solsona, emperò tenia casa en Barcelona". La segona generació ni deuria fer servir el català de Solsona, ben perceptible de diferències per a un barceloní, sinó el de Barcelona.

Acceptat que Jaume Perpunter fou un mercader de la generació precedent a la de l'escriptor, hem d'agafar-nos, d'una altra banda, al referent dels anys quaranta de la centúria, quan fou escrita la novel·la. L'escriptor fa referència a un home que coneix, amb qui deuria haver tingut algun o alguns tractes, ben probablement no pas insignificants. Als anys quaranta de la centúria, Joan de

227 Antoni Ferrando Francés: "Precaucions metodològiques per a l'estudi lingüístic del *Curial e Güelfa*", dins Antoni Ferrando Francés (ed.): *Op. cit.*, vol. I, p. 42.

228 Antoni Ferrando i Francés: "Joan Olzina, secretari d'Alfons El Magnànim, autor del *Curial e Güelfa*?", *Estudis Romànics*, 35, Barcelona, 2013, p. 443-463 (445).

229 AHPB, 311/5, Joan Castellar, Esborrany de 1535-1538, f. s. n. Aquesta casa o cases deuen ser les que, passada una centúria, els Ferrera, descendents dels Llobera, encara tenien. L'any 1535 Perot de Ferrera, clergue de Barcelona, actuant com a procurador del seu pare Felip de Ferrera -aleshores habitant a Solsona, sens dubte a la casa del cap del carrer Llobera que havia estat la de Joan de Llobera-, llogà per cinc anys *totas illas domos* del seu pare situades al carrer *dels Banys Vells* de Barcelona i també unes altres que eren *prope ecclesiam parochialem Beate Marie de Mari Barcinone* al mercader Jaume Bolet.

230 Nuria Coll Julià: "Una companyia barcelonesa para el comercio de paños (1400-1484)", *art. cit.*, p. 340-352; Carmen Batlle Gallart: "Notas sobre la familia Llobera, mercaderes barceloneses del siglo XV", *art. cit.*, p. 536-539.

231 Carmen Batlle Gallart: *art. cit.*, p. 538-539.

Junyent i de Llobera ja no vivia. Havia mort el 1430. També havia mort Pere Cirera (1419). L'any 1442 morí el mercader Ramon Satrilla, "oriünd" de Solsona, que volgué ser enterrat a Montserrat, però el seu pare, Pere Satrilla, ja era un "ciudadà de Barcelona" (doc. 6). També podríem tenir present el draper Joan de Llobera, però era draper, no pas mercader, i morí l'any 1434²³² (doc. 17).

El mercader Joan de Llobera va traspasar la primeria de l'any 1446, la qual cosa el fa completament coetani de la redacció de la novel·la. Visqué força anys, uns setenta-cinc (el seu hereu, Joan de Llobera i Garró, no va arribar als seixanta). Fou el mercader solsoní de més volada, i un dels principals mercaders barcelonins i catalans de la seva època. Establert a Barcelona durant cinquanta anys, hi va avançar la fortuna de la família, mercès a una activitat comercial i de negocis amplíssima i diversificada, que fou continuada pel seu hereu. No hi pot haver dubte que fou, durant molts anys, un dels mercaders de Barcelona més coneguts i que tingué un àmbit de relacions personals molt considerable. Poca gent que el conegués poc o molt personalment deuria ignorar que era de Solsona, on sempre tingué casa oberta (la cuidava una dona de nom Francesca, l'any 1437), negocis i altres lligams. Assíduament anava de Solsona i ho va fer tota la vida. El seu testament²³³ és, en aquest sentit, inequívoc. El va fer l'any 1437, escrit per ell mateix, molt avançada la seixantena. A l'hora de disposar-hi on hauria de ser enterrat, sense descartar, lògicament, que la mort el podia sorprendre en un lloc impensat, tenia clar que el més probable era que succeís "o a Barchinona o a Solsona". Volia ser sepultat al convent de Santa Caterina de Barcelona, però també disposà que, si moria a Solsona, volia la sepultura a la capella de Sant Pere Màrtir de l'església de Santa Maria. Tot i tenir una edat avançada, aquesta disposició testamentària fa evident que periòdicament o molt sovint era a Solsona. Des de l'any 1430 fou administrador únic de l'Hospital d'en Llobera arran del traspàs de Joan de Junyent, la qual cosa deuria accentuar la necessitat de la seva presència. També hi tenia, emperò, interessos, negocis i família, com he apuntat. A banda de l'Hospital, els seus darrers anys de vida possiblement hi deuria promoure altres obres perquè al seu testament n'encomanava a la capella de Sant Pere Màrtir, "sidonchs ja jo en ma vida no les havia jo fes fer". Després de testar, va viure vuit anys. Morí a Barcelona els primers dies de febrer de 1446. No sé quina fou la darrera vegada que havia estat a Solsona, però probablement no deuria fer gaire temps perquè algunes setmanes abans del seu traspàs pagà unes obres fetes per un picapedrer al carrer de l'Hospital d'en Llobera, arran de les quals és versemblant que hagués estat a Solsona.

El *Curial e Güelfa*, per tant, ens condueix novament a Joan de Llobera, a qui hem vist "acompanyant" les primícies obres gòtiques que es van fer a Solsona en vida seva, tenint tractes d'art amb els millors artistes o bé que mogueren l'atenció del rei i movent-se enmig de llibres. Aquesta dimensió cultural i d'art de Joan de Llobera, sens dubte força més accentuada del que fou corrent entre els mercaders del seu temps, determina que encara sigui més explicable la seva presència a la novel·la. També era un home, sens dubte, de cultura escrita, com tots els mercaders però encara una mica més, si més no. Ho denota que ell mateix escrigués, "en romanç", el seu testament, i que, a més, hi afegís un "quadern" també per ell escrit, que lliurà al notari Bernat Pi i que, dissortadament, s'ha perdut. Cap altre mercader solsoní no tingué els negocis, la fortuna, les relacions, l'anomenada i la dimensió cultural de Joan de Llobera. No en tenim ni potser no en tindrem mai una prova documental explícita, però molt fonamentadament es pot dir que el mercader Jaume Perpunter tingué el nom, en la vida real, de Joan de Llobera.

El protagonisme dels mercaders solsonins de la primera meitat del segle XV dins la millor literatura catalana de la seva època no és limitada al *Curial e Güelfa*. Té alguna continuïtat en Ausiàs March, certament un marc per al protagonisme no pas menys lluit. L'any 1990, Robert Archer recuperà una versió del maldit d'Ausiàs March *Vós, qui sabeu de la tortra el costum*, el vers 12 del qual és "e

232 Nuria Coll Julià: *art. cit.*, p. 358.

233 Ramon Planes i Albets: "El testament del mercader Joan de Llobera (Barcelona 1437)", *art. cit.*

pens que'l nom En Joan Junyent caiga"²³⁴ en lloc de "e son dret nom En Joan me pens caiga"²³⁵. Es tracta d'un poema farcit de malícia envers una dona, na Montboí, i el mercader "Joan Junyent", expressada amb la infinita genialitat del poeta, amb ell "gelós" (segons Amédée Pagès) barrejat entremig, formant un triangle. La lectura del poema feta per Robert Archer és aquesta²³⁶:

"Ausiàs March "anomena la dona amb el seu "nom propi" (v. 35): "Na Monboí". Aquí no estem per bromes, i no ens ha d'enganyar el to còmic d'alguns versos on March descriu la lletgesa de la dona o es mofa del seu nou amant, En Joan. La comicitat és un arma més en el procés de negar a la dissortada senyora tot allò que podria tenir de dignitat com a dona. Pronostica el seu rebuig per "En Joan", després d'haver-s'hi venut com a prostituta "per drap", i sembla acusar-la d'haver estat castigada públicament per prostitució. Després, la presenta en una sèrie de futurs papers mesquins. Primer, suggereix que podria servir de dida, atribuint-li així trets físics antitètics respecte de l'estètica vigent i implicant que haurà de rebaixar-se al nivell social d'aquelles dones que venien la llet per viure. Però tot seguit li nega aquest paper positiu, afirmant que serà incapaç de nodrir la criatura (li assegura maliciosament que serà una filla i no el desitjat fill mascle). Finalment, fent un salt temporal a la seva vellesa, la descriu com alcavota".

El mercader "Joan Junyent" no hi és pas menys satiritzat. Ausiàs March fa un extraordinari dibuix poètic del seu aspecte:

*e pens qu'l nom En Joan Junyent caiga.
E si voleu que us ne don coneixença,
sa faç és gran e la vista molt llosca.
Sos fonaments són de llagost o mosca.
Cert no mereix draps vendre de Florença!*

Robert Archer datà aquest poema "entre els anys 1420 o els últims de la dècada anterior" i associà aquest mercader "Joan Junyent" d'Ausiàs March amb el mercader Joan de Junyent diversament documentat als estudis de C. Carrère, N. Coll Julià, J. M. Madurell i Marimon, A. Garcia i Sanz i Antoni de Capmany, i amb les referències històriques que hi ha de la presència dels Llobera i dels Junyent a València i a Gandia per fer-hi negocis. L'activitat dels Llobera i dels Junyent solsonins i barcelonins a València és força documentada per aquesta bibliografia. Joan de Llobera i Garró, l'any 1416, constituí procurador seu a València el mercader solsoní Miquel de Vilaginers (doc. 14). Sense descartar la possibilitat d'una coneixença entre el poeta i el mercader a Barcelona, Robert Archer la vinculà a aquesta presència dels mercaders a València, on també traficaren amb canyamel, una font d'ingressos preferent, com és sabut, d'Ausiàs March, tot manifestant que "tot seria molt més fàcil, sens dubte, si sabéssim la identitat de "Na Monboí" o d'aquell "N'Armengol"".

Els estudis posteriors sobre la biografia i l'obra d'Ausiàs March han documentat que na Montboí fou una vídua barcelonina amb qui volgueren casar el poeta (1424)²³⁷, per la qual cosa ha estat proposat que el maldit hauria estat escrit vers el 1425²³⁸. D'aquesta manera, la coneixença entre el poeta i el mercader hauria tingut el marc de Barcelona, no pas València. El problema rau, tot

234 Robert Archer: "Ausiàs March i els mercaders", *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 42, Barcelona, 1989-1990, pp. 209-219; "Tradition, Genre, Ethics and Politics in Ausiàs March's maldit", *Bulletin of Hispanic Studies*, 68/3, Liverpool, 1991, pp. 371-382; *Aproximació a Ausiàs March. Estructura, tradició, metàfora*, Barcelona: Editorial Empúries, 1996, p. 121-146; Ausiàs March, *Obra completa*, Barcelona: Editorial Barcanova, 1997, *Apèndix*, p. 169; i *Ausiàs March. Verse translations of thirty poems*, Barcelona, Woodbridge: Barcino, Tamesis, 2006, p. 175. Aquesta variant figura en el Ms. esp. 479 de la Bibliothèque Nationale francesa.

235 Joan Ferraté: *Les poesies d'Ausiàs March*, Barcelona: Quaderns Crema, S. A., 1994, 2ª ed., p. 93.

236 Robert Archer: "Ausiàs March i els mercaders", *art. cit.*, p. 211.

237 Jaume J. Chiner Gimeno: *Ausiàs March i la València del segle XV (1400-1459)*, València: Generalitat Valenciana, Consell Valencià de Cultura, 1997, p. 331.

238 Jaume Turró Torrent: "Ausiàs March, falconer d'Alfons el Magnànim", dins Rafael Alemany, Josep Lluís Martos i Josep Miquel Manzanaro: *Actes del X Congrés Internacional de l'Associació Hispànica de Literatura Medieval*, III, Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2005, p. 1531.

seguit, a identificar quin Joan de Junyent hauria estat el rival amorós d'Ausiàs March, arran de l'abundor d'homònims, tal com ja es qüestionà Robert Archer. No és fàcil o encara possible de donar-hi una resposta segura. Ara bé, tenint en compte la datació del poema (1425) i que Ausiàs March fa referència a un "mercader", no pas a un "draper", el més versemblant ara mateix és que es tractés de Joan de Junyent i de Llobera o bé del seu hereu Joan de Junyent i Burguès. I, de tots dos, el primer era aleshores un home d'edat avançada, casat, que va morir pocs anys després (1430). Això no invalida que pogués festejar els favors de la vídua, però sembla més defensable que es tractés del seu fill Joan de Junyent i Burguès (vers l'any 1410-1444), que es va acabar casant, l'any 1427, amb Elionor de Gualbes.

Aquest manuscrit avui parisenc de les obres d'Ausiàs March que concreta el cognom Junyent del Joan sense cognom que figura en els altres manuscrits és de l'any 1541, una data en què els mercaders Junyent eren oblidats, la qual cosa contribueix a posar en dubte que es tracti d'un afegit espuri del copista al vers del poeta. D'altra banda, ha estat observat que, llevat dels senyals, l'obra d'Ausiàs March es caracteritza per l'ús de noms propis reals²³⁹.

Ramon Miquel i Planas escrigué sobre l'autor del *Curial e Güelfa* que "també haurèm de suposarlo admirador del seu contemporani Ausias March, ab el qual fins podria haver fet connexença personal, si, com alguns creuen, el poeta valencià havia estat a Itàlia, acompanyant al Rey en qualitat de familiar"²⁴⁰. Avui sabem amb certesa que Ausiàs March va ésser a Itàlia, però sense necessitat d'aquesta estada podem plantejar-nos la ferma hipòtesi que els mercaders solsonins d'una manera o altra enllaçaren els dos escriptors.

Aquesta proximitat dels dos mercaders solsonins que primer administraren l'Hospital d'en Llobera amb l'alta cultura del seu temps, sobretot pel que fa a Joan de Llobera, inevitablement genera un interrogant sobre la relació que pogué tenir amb Antoni Sedasser, el primer mestre o rector de l'Escola Lul·liana de Barcelona, i amb el seu entorn. Pel testament (1433) de Margarida Pere, benefactora de l'Escola, és conegut que aquest tan significat mestre de l'Art de Ramon Llull era "de la vila de Solsona"²⁴¹:

"... Mestre Anthoni Sedecer, prevera de la vila de Solsona, lo qual ara lig en la ciutat de Barchinona de la ciencia o art de Mestre Ramon Lull..."

La vinculació d'Antoni Sedasser amb Solsona podria dubtar-se si havia estat circumstancial o bé temporal. La nòmina dels vassalls solsonins del vescomte de l'any 1366 d'unes pàgines enrere denota que es deuria tractar d'una vinculació familiar i de naixença, perquè hi compareix un Pere Sedasser²⁴².

És força ben documentada la intensa relació que Felip de Ferrera tingué amb l'Escola Lul·liana i amb Antoni Sedasser. L'any 1426, una filla de Felip de Ferrera es va casar un fill de Joan de Llobera, Bartomeu de Llobera i Garró. Aquest entroncament familiar acabà fent que els béns dels Llobera pervinguessin als Ferrera, que, d'aquesta manera, foren administradors de l'Hospital d'en Llobera fins a les acaballes del segle XVI.

A banda d'una ben probable proximitat a l'Escola Lul·liana i al seu primer rector a través dels Ferrera, Antoni Sedasser i Joan de Llobera eren solsonins establerts a Barcelona i d'una mateixa generació (Sedasser morí el 1444²⁴³ i Joan de Llobera el 1446), la qual cosa hauria d'haver facilitat

²³⁹ Ramon Carreté: "Funcions del nom propi en la poesia d'Ausiàs March", *Estudis de llengua i literatura catalanes*, LI, *Miscel·lània Joan Veny*, 7, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 13-43.

²⁴⁰ *Curial e Güelfa*, op. cit., p. XLII.

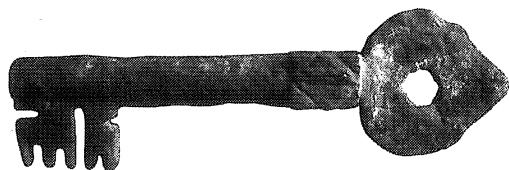
²⁴¹ Francisco de Bofarull y Sans: "El testamento de Ramón Lull y la Escuela Luliana en Barcelona", *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 5, Barcelona, 1896, p. 437-478(457).

²⁴² *Supra*, capítol III. *Els solsonins de la segona meitat del segle XIV*, nòmina de 1366: [124].

²⁴³ José M.ª Madurell Marimón: "Antonio Sedacer, profesor de la Escuela Luliana de Barcelona", *Analecta Sacra Tarraconensia*, XVIII (1945), Barcelona, 1946, p. 103-113.

que tinguessin coneixença i tracte corrent. Ho posa de manifest el fet que Joan de Llobera, al seu testament de l'any 1437, deixés 30 sous "a mossèn Anthoni Sedasser, prevera, al qual plàcia de dir misses per la mia ànima, axí com bé li plaurà"²⁴⁴. L'any 1425 Antoni Sedasser i Joan de Llobera compartiren la marmessoria del mercader cerverí establert a Barcelona Andreu Figuerosa i, el 1431, Joan de Llobera compareix en una època juntament amb Margarida Safont, tot just havent acabat de rebre aquesta protectora de l'Escola Lul·liana la donació d'una bona colla de manuscrits feta Antoni Sedasser²⁴⁵. D'altra banda, l'any 1444, havent traspassat Antoni Sedasser, els seus marmessors passaren comptes amb Joan de Llobera i Garró, l'hereu de Joan de Llobera, "ratione reste compoti quod erat inter vos et dictum defunctum"²⁴⁶. Aleshores Joan de Llobera, el pare, era un home vell i aquests tractes econòmics no és estrany que fossin a càrrec del seu fill. Els Llobera, tant el pare Joan de Llobera com els fills Joan i Bartomeu, per uns o altres motius, podem concloure ben bé que tingueren proximitat i tracte amb l'entorn de l'Escola Lul·liana i amb el seu primer rector, el prevere de Solsona Antoni Sedasser. Antoni Sedasser també fou rector de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, un ofici que podem pensar que contribuï a afavorir que Joan de Llobera el tingués poc o molt al corrent del projecte de l'Hospital d'en Llobera. La constatada presència a l'Hospital d'en Llobera d'un manuscrit que contenia l'*Ars magna* i l'*Arbor scientiae* necessàriament fa pensar que és un reflex d'aquesta relació amb mossèn Antoni Sedasser. No sabem pas amb certesa qui tingué la iniciativa que s'hi pogués disposar d'aquelles obres, però és més versemblant de pensar que hagués estat cosa de Joan de Llobera, pare, tenint en compte que fou ell qui manifestament moblà la casa i qui se n'ocupà d'una manera molt amatent i durant molts més anys.

La presència d'aquestes dues obres concretes de Ramon Llull entre els llibres de l'Hospital d'en Llobera pot ser fàcilment explicable per la importància que tenen dins el conjunt de la seva obra, però el manuscrit de l'*Ars magna* o *Ars generalis ultima* també podem pensar que contribueix a deixar entreveure els lligams de la institució hospitalària, dels seus primers rectors i, al capdavant, de Solsona, amb l'Escola Lul·liana de Barcelona. Antoni Sedasser visqué, a Barcelona, amb el seu nebot Joan Bollons²⁴⁷, pel cap baix des del 1416²⁴⁸, solsoní i també mestre d'aquella l'Escola. Joan Bollons difongué l'obra de Llull a Itàlia i és autor de *Lectura super artificio Artis generalis* (Venècia, 1433), considerat el primer llibre de l'Escola Lul·liana de Barcelona²⁴⁹.

Clau gòtica de mobiliari trobada menant un hort del terme de Solsona

244 Ramon Planes i Albets: "El testament del mercader Joan de Llobera (Barcelona 1437)", *art. cit.*, p. 39.

245 José María Madurell Marimón: "La Escuela de Ramon Llull, de Barcelona, sus alumnos, lectores y protectores", *Estudios Lulianos*, 6, Palma de Mallorca, 1962, p. 190; 8, 1964, p. 106.

246 José M.ª Madurell Marimón: "La Escuela Luliana de Barcelona (Nuevos datos para su historia)", *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXIII (1950), Barcelona, 1952, p. 31-66, docs. 5 i 6.

247 *Supra*, capítol III. *Els solsonins de la segona meitat del segle XIV*. Compareixen a les nòmines de solsonins de 1366 (54), 1390 (51, 62, 97) i 1398 (122) diversos Bollons, fusters, que podem pensar que deuriem ser poc o molt parents de Joan Bollons.

248 José María Madurell Marimón: "La Escuela de Ramon Llull, de Barcelona, sus alumnos, lectores y protectores", *Estudios Lulianos*, 6, 1962, p. 195.

249 Sebastià Trias Mercant: *Diccionari d'escriptors lul·listes*, Barcelona: Universitat de Barcelona- Universitat de les Illes Balears, 2009, p. 89 (Blanquerna; 6). Hi figura amb la grafia *Bulons*, hereva de la forma llatinitzada del cognom, com a tota la bibliografia catalana actual, però la grafia catalana correcta és *Bollons* o bé, si voleu, *Bullons*. Les notícies o referències sobre Joan Bollons són molt abundants, a tall indicatiu: Miquel Batllori: *A través de la història i la cultura*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979, p. 67-69; Josep Perarnau i Espelt: "Indicacions sobre el lul·lisme a Itàlia abans de 1450", *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 5, Barcelona, 1986, p. 296-302.

Ramon Planes Albets

L'Hospital d'en Llobera
Lectures d'història de Solsona

I

Solsona 2016

Ajuntament de Solsona
Centre d'Estudis Lacetans
Consell Comarcal del Solsonès

© Ramon Planes Albets: textos de l'obra
© Fotografies i gràfics: els seus autors o titulars dels drets

Edita: Fòrum d'Aprofundiment Democràtic
© Drets d'aquesta primera edició impresa: Fòrum d'Aprofundiment Democràtic

Coberta i disseny gràfic del llibre: Helena Rovira Ciuró, MHÀ grafisme
Disseny de la capsa que conté els dos volums del llibre: Jaume Roure

La part gràfica del llibre i el pagament dels seus drets ha comptat amb un ajut econòmic de l'Arxiu Comarcal del Solsonès, el Consell Comarcal del Solsonès i el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. El disseny de la capsa ha estat patrocinat per Pedro B. Ortiz Barquero.

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright.

Primera edició: abril 2016
Tiratge: 800 exemplars
Paper: Biotop, 120 gr.
Impressió: Gràfiques Muval, Solsona
Dipòsit legal: 127-2016
ISBN: 978-84-608-5472-2